

1.2. 2025 m. Baudžiamojo kodekso pokyčiai ir jų vertinimas

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos

Baudžiamosios teisės ir proceso institutas

Prof. dr. Andrius Nevera

El. paštas: anevera@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-25-01-02

Santrauka. Straipsnyje analizuojami Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK, Kodeksas, baudžiamasis įstatymas) pakeitimai, padaryti per 2025-uosius metus. Palyginti su 2024 m., nagrinėjamu laikotarpiu Lietuvos įstatymų leidyba materialios baudžiamosios teisės srityje nebuvo gausi. Baudžiamasis įstatymas keistas tik tris kartus.

Pirmasis pakeitimas susijęs su BK 123¹ straipsnio (Tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimas) ir Kodekso priedo pakeitimu. Ši pakeitimą lėmė siekis į Lietuvos nacionalinę teisę tinkamai perkelti 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2024/1226 dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2018/1673, (toliau – Direktyva (ES) 2024/1226) nuostatas.

Antruoju pakeitimu sušvelninta baudžiamoji atsakomybė už BK 228 straipsnio (Piktnaudžiavimas) normose kriminalizuotas pavojingas veikas. Nors tokio pakeitimo būtinumas buvo grindžiamas siekiu užtikrinti aiškesnę, efektyvesnę ir proporcingesnę atsakomybės už piktnaudžiavimą taikymą, visgi pagrindinė to priežastis, tikėtina, buvo noras sumažinti atsakomybę asmenims, susijusiems su vadinamosiomis čekiukų bylomis.

Trečiuoju pakeitimu sugriežtinta atsakomybė už įvairaus pobūdžio kontrabandą (BK 199, 253², 256², 260¹, 266¹, 267², 267³, 276⁴ straipsniai), akcizais apmokestinamų prekių neteisėtą disponavimą (BK 1992 straipsnis) ir transporto saugumo sutrikdymą (BK 282 straipsnis).

Nors aktualizuotus baudžiamojo įstatymo pakeitimus įprasminantys įstatymai nėra didelės apimties, visgi kyla poreikis juos išnagrinėti detalčiai. Ypač aktualu vertinti tuos įstatymo projekto pakeitimus, kuriais buvo siekiama kur kas platesne apimtimi spręsti su „čekiukų“ bylomis susijusių asmenų likimą. Be to, BK 228 straipsnio normose numatytooms sankcijoms švelninti skirtas įstatymas įsigaliojo tik po jo pakartotinio svarstymo ir priėmimo, nes Lietuvos Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 71 straipsnio 1 dalimi, priimtą įstatymą grąžino svarstyti iš naujo. Tai itin retas teisėkūros kontekstas. Baudžiamosios atsakomybės už piktnaudžiavimą švelninimas sulaukė ne tik Respublikos Prezidento veto, bet ir ganėtinai plataus aptarimo visuomenėje, iniciatyvos kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį teismą (toliau – KT), todėl šie aspektai dar labiau sustiprina detalios atitinkamų BK pakeitimų analizės poreikį. Straipsnyje išreiškiama pozityvi nuomonė dėl piktnaudžiavimo baudžiamumo švelninimo, ypač tais atvejais, kai kaltininkų veiksmai vertinami inkriminuojant kvalifikuotą sudėtį. Aktualizuotus pakeitimus įtvirtinantis įstatymas atitinka BK 3 straipsnio 2 dalies nuostatas, todėl galioja

atgal ir taip atveria galimybę su „čekiukų“ bylomis susijusių asmenų atsakomybę spręsti kur kas racionaliau ir ekonomiškiau.

Moksliniu požiūriu svarbu įsigilinti ir į tas BK naujoves, kurios susijusios su baudžiamosios atsakomybės už kontrabandą, akcizais apmokestinamų prekių neteisėtą disponavimą ir transporto saugumo sutrikdymą griežtinimu. Tai taip pat aktualizuoja poreikį detaliau panagrinėti atitinkamas BK naujoves. Šie baudžiamojo įstatymo pakeitimai nusipelno išskirtinio dėmesio, nes jais siekiama spręsti cigarečių gabenimo meteorologiniais oro balionais problemą ir griežtai reaguoti į Lietuvai priešiškų režimų hibridines atakas, kurios trikdo Vilniaus oro uosto veiklą ir tūkstančiams žmonių sukelia didelių nepatogumų. Vis dėlto galima teigti, kad atsakomybės griežtinimas niekada nedarė pozityvaus poveikio nusikalstamumui, todėl ir šių pakeitimų rezultatas, tikėtina, bus toks pat. Be to, straipsnyje išsakoma kritika dėl konkrečių normų naujų formuluočių, kurių ankstesnėje baudžiamojo įstatymo redakcijoje nebuvo ir kurios taikymo stadijoje sukels negatyvių teisinių padarinių, galimai lemsiančių net ir atitinkamų normų virsmą tokiomis, kurias bus sudėtinga ar neįmanoma pritaikyti praktikoje.

Nors Kodekso pakeitimai, susiję su baudžiamosios atsakomybės už tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimą tobulinimu, yra griežtinančio pobūdžio, jų būtinybė akivaizdi. Kita vertus, straipsnyje kritikuojama tai, kad baudžiamosios atsakomybės už BK 123¹ straipsnio 1 dalyje aprašytas pavojingas veikas griežtinimas atliekamas tik įgyvendinant Direktyvos (ES) 2024/1226 nuostatas, o ne savarankiškai identifikavus atitinkamą gan seniai susiformavusį poreikį. Kitiškai vertinamas ir neatsargios kaltės nustatymas už veiką, kuri BK 123¹ straipsnio 1 dalyje apibrėžta formalia sudėtimi, nes Kodekso bendrojoje dalyje tokia neatsargumo formuluotė nenumatyta.

Reikšminiai žodžiai: tarptautinės sankcijos, ribojamosios priemonės, direktyva, neatsargumas, piktnaudžiavimas, „čekiukų“ bylos, veto teisė, kriminalinė žvalgyba, meteorologiniai balionai, kontrabanda, akcizais apmokestinamos prekės, transporto saugumas, hibridinė ataka, valdomas ar nevaldomas objektas.

Išvadas

2023–2024 m. laikotarpiu buvo pabaigta didžiausia ir reikšmingiausia BK bendrosios¹ ir specialiosios² dalių pertvarka³. Tačiau nepaisant to, 2025 m. pavasarį jau 19-oji Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė pritarti, *inter alia*, BK 123¹ straipsnio ir Kodekso priedo pakeitimo įstatymo projektui⁴ ir pateikė jį Lietuvos Respublikos Seimui (toliau – Seimas). Poreikis keisti BK 123¹ straipsnį susietas su būtinybe užtikrinti pakankamą Direktyvos (ES) 2024/1226⁵ nuostatų įgyvendinimą, nes didžiausią problemą keliantis požymis *didelė žala Lietuvos Respublikos interesams* dėl savo unikalumo, neapibrėžtumo ir neišplėto to aiškinimo teismų praktikoje iš tiesų neleidžia užtikrinti, kad baudžiamoji atsakomybė būtų nustatyta tik už tuos ES ribojamųjų priemonių pažeidimus, kurie susiję su didesne nei 10 000 eurų suma⁶. Projekto rengėjų nuomone, atitinkamą tikslą būtų galima pasiekti tuomet, jei BK 123¹ straipsnio dispozicijoje nustatytas požymis *didelė žala Lietuvos Respublikos interesams* būtų pakeistas požymiu *didelė žala*, kurio turinys, skirtingai nuo prieš tai minėto, išsamiai atskleistas Lietuvos teismų praktikoje. Šiam siekiui buvo pritarta 2025 m. priėmus įstatymą Nr. XV-204⁷. Pritarta ir siūlymui baudžiamąją atsakomybę nustatyti už

- 1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 5, 7, 8, 18, 25, 27, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 51, 52, 54, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72², 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 243, 244 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 5¹, 40¹, 58¹, 72⁵, 72⁶, 72⁷, 72⁸ straipsniais įstatymas, TAR, 2024-05-02, Nr. 8214.
- 2 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 141, 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189¹, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199¹, 199², 200, 201, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224¹, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267¹, 277, 281 straipsnių ir XXIX skyriaus pavadinimo pakeitimo, Kodekso papildymo 253², 256², 260¹, 266¹, 267², 267³, 276⁴, 282¹ straipsniais ir 186, 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, TAR, 2023-05-04, Nr. 8475; Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 60, 99, 100, 100¹, 100², 100³, 103, 107, 108, 109, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 145, 146, 147, 147¹, 147², 148, 149, 150, 151, 151¹, 152, 152¹, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 169, 170, 170¹, 170², 172, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 182¹, 185, 188, 189, 189¹, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 198¹, 198², 202, 206, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 215, 217, 218, 224, 229, 231, 232, 233, 234, 236, 238, 249¹, 250, 250², 250⁴, 250⁵, 251, 256, 256¹, 257, 257¹, 258, 259, 262, 265, 267, 267¹, 267², 267³, 268, 270, 270², 270³, 273, 274, 275, 276, 276¹, 276², 276³, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 292, 292¹, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 302, 302¹, 303, 304, 306, 306¹, 306², 307, 308, 309, 310, 311, 312 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas, TAR, 2024-11-12, Nr. 19686.
- 3 Plačiau apie šių BK pakeitimų ir papildymų vertinimą žr.: Andrius Nevera, „Lietuvos baudžiamojo kodekso normų peržiūros priežastys, kryptys ir vertinimas“, iš *Lietuvos teisė 2024: esminiai pokyčiai*, red. L. Jakulevičienė, V. Sinkevičius, K. Kenstavičienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas), 79–113.
- 4 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123¹ straipsnio ir priedo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo Nr. IX-2160 2 ir 15 straipsnių bei priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 131 straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 515 straipsnio ir priedo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo priedu įstatymo ir Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo Nr. XIII-804 3 straipsnio ir priedo pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“, TAR, 2025-03-20, Nr. 4549.
- 5 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1226 dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2018/1673, *EUR-Lex*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32024L1226>.
- 6 Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų reg. Nr. XVP-243–XVP-247, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/af87e530062911f0a2ad91db29a9514e?jfwid=-qlsl5ovh>.
- 7 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123¹ straipsnio ir priedo pakeitimo įstatymas, TAR, 2025-05-20, Nr. 8906.

sudarymą sąlygų asmeniui, pažeidžiant jam tarptautine sankcija ar ribojamąja priemone nustatytą draudimą, atvykti į Lietuvos Respubliką arba vykti tranzitu per jos teritoriją, nes tokių ribojamųjų priemonių būtinumas nustatytas Direktyvos (ES) 2024/1226 3 straipsnyje.

Projekto aiškinamajame rašte neužsiminta apie būtinybę keisti BK 123¹ straipsnio normos sankciją, tačiau galima daryti prielaidą, kad toks poreikis buvo nulemtas siekio užtikrinti atitinkamo skyriaus ir kitų BK skyrių normų sankcijų darną. Manytina, jog siekiant būtent šio tikslo BK 123¹ straipsnio normos sankcija buvo pakeista esamą bausmių sąrašą papildant laisvės apribojimo bausme. Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK specialiosios dalies normų sankcijų darnos klausimas buvo sprendžiamas 2024 m. įgyvendinant jau minėtą specialiosios dalies normų pertvarką, kuomet už apysunkius nusikaltimus buvo nustatyta alternatyvi terminuotam laisvės atėmimui bausmė – laisvės apribojimas. Visgi, nepaisant to, kad BK 123¹ straipsnyje aprašyti nusikaltimai dėl nustatytos maksimalios penkerių metų terminuoto laisvės atėmimo bausmės termino dar iki 2024 m. pakeitimų buvo priskiriami prie apysunkių nusikaltimų, laisvės apribojimo bausmė atitinkamos normos sankcijoje buvo įtvirtinta tik šiame straipsnyje nagrinėjamais pakeitimais. Tai dar kartą patvirtina, jog Lietuvoje įstatymų leidyba yra ganėtinai specifiška, o tam tikrais atvejais net chaotiška⁸.

BK 16 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik Kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais. Dėl šio imperatyvo įgyvendinimo ilgą laiką tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimo baudžiamumas buvo galimas tik esant tyčinei kaltės formai (tiesioginė tyčia arba netiesioginė tyčia). Tačiau įsigaliojus 2025 m. priimtam įstatymui Nr. XV-204 baudžiamoji atsakomybė už BK 123¹ straipsnio 1 dalies dispozicijoje aprašytas nusikalstamas veikas tapo galima ir tuo atveju, jei fizinio asmens elgesys buvo nulemtas neatsargumo, t. y. nusikalstamo pasitikėjimo ir nusikalstamo nerūpestingumo. Tiesa, tokia galimybė, vertinant tai, kad ne visos BK 123¹ straipsnio 1 dalyje aprašytų nusikalstamų veikų sudėtys yra materialios, negalės būti įgyvendinama visa apimtimi. Taip yra todėl, kad neatsargi kaltės forma kaip tokia negalima, esant formaliai nusikalstamos veikos sudėčiai, o būtent tokia sudėtis yra naujai kriminalizuota veika – tarptautine sankcija ar ribojamąja priemone asmeniui nustatyto draudimo atvykti į valstybės narės teritoriją arba vykti tranzitu per valstybės narės teritoriją pažeidimas. Taigi ir šis BK 123¹ straipsnio pakeitimo aspektas kelia diskusinių klausimų BK bendrosios ir specialiosios dalių normų suderinamumo kontekste.

2025 m. spalio 16 d. priimant įstatymą Nr. XV-474⁹ buvo pakeistas BK 228 straipsnis, kuriame nustatoma baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą. Šiuo atveju pakeisti abiejose piktnaudžiavimo straipsnio dalyse nustatyti terminuotos laisvės atėmimo bausmės maksimumai, sumažinant juos vienais metais. Kitaip tariant, sugrįžta prie tokių terminuotos laisvės atėmimo

8 Andrius Nevera, „Lietuvos baudžiamojo kodekso normų peržiūros priežastys, kryptys ir vertinimas“, iš *Lietuvos teisė 2024: esminiai pokyčiai*, red. L. Jakulevičienė, V. Sinkevičius, K. Kenstavičienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas), 81.

9 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnio pakeitimo įstatymas, TAR, 2025-10-17, Nr. 17375.

bausmės maksimumų, kurie už BK 228 straipsnio 1 ir 2 dalyse aprašytas veikas buvo nustatyti, iki buvo priimtas 2011 m. birželio 21 d. įstatymas Nr. XI-1472¹⁰. Kartu atlikta ir vadinamoji kosmetinė BK 228 straipsnio 1 dalies korekcija: *didelės žalos* požymis pakeistas požymiu „*didelę žalą*“.

Įdomu tai, kad būtent BK 228 straipsnio 1 ir 2 dalių normose nustatytų sankcijų pakeitimas sulaukė išskirtinio dėmesio dėl jo ryšio su „*čekiukų*“ bylomis ar vykdomais tokio pobūdžio ikiteisminiais tyrimais. Išskirtinį dėmesį šiems pakeitimams suteikė ir Lietuvos Respublikos Prezidentas: jis vetavo 2025 m. rugsėjo 23 d. priimtą įstatymą Nr. XV-438¹¹. Vis dėlto Seime pakartotinai svarstytas įstatymas buvo priimtas ir Respublikos Prezidentas privalėjo jį pasirašyti ir nedelsdamas oficialiai paskelbti (Konstitucijos 72 straipsnio 3 dalis) teisės aktų registre.

Nepaisant to, kad šis įstatymas, o prieš tai ir keli jo projektiniai sprendiniai buvo ir vis dar yra karštų diskusijų objektai, grįžimą prie ankstesnių laisvės atėmimo bausmės maksimumų reikėtų vertinti teigiamai. Ypač tai taikytina piktnaudžiavimui siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos (BK 228 straipsnio 2 dalis): dabar ši nusikalstama veika yra ne sunkus, o apysunkis nusikaltimas. Naujas kvalifikuotos piktnaudžiavimo sudėties statusas kaltininkui suteikia galimybę siekti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir taip išvengti apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo ir dažno su tuo susijusio teisinio padarinio – teistumo.

Paskutiniai tais metais padaryti BK pakeitimai buvo susiję su siekiu spręsti vadinamąją kontrabandinių balionų problemą, kuri buvo susieta su 2025 m. spalio mėnesiu, kuomet į Lietuvą iš Baltarusijos įskridę meteorologiniais balionais gabenami cigarečių kontrabandos kroviniai pirmą kartą privertė laikinai uždaryti Vilniaus oro uostą, sutrikdė dešimtis lėktuvų skrydžių ir sukėlė itin didelių nepatogumų daugiau nei 50 tūkstančių keleivių.

2025 m. gruodžio 11 d. įstatymu Nr. XV-655¹² sugriežtinta baudžiamoji atsakomybė už įvairaus pobūdžio kontrabandą (BK 199, 253², 256², 260¹, 266¹, 267², 267³, 276⁴ straipsniai), akcizais apmokestinamų prekių neteisėtą disponavimą (BK 199² straipsnis) ir transporto eismo tvarkos ar saugumo taisyklių pažeidimą (BK 282 straipsnis). Baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą ir už akcizais apmokestinamų prekių gabenimą nustatantys BK straipsniai papildyti naujomis kvalifikuotomis nusikalstamų veikų sudėtimis, o BK 282 straipsnyje suformuotos net trys kvalifikuotos nusikalstamų veikų sudėtytys. Šiais baudžiamosios atsakomybės pokyčiais sunkių nusikaltimų sąrašas papildytas dešimčia tokių nusikaltimų ir dviem labai sunkiais nusikaltimais. Be to, po šių BK 282 straipsnio pokyčių už tris naujus nusikaltimus kaltininkas bus traukiamas atsakomybėn esant tyčinei kaltei; baudžiamoji atsakomybė už naujas nusikalstamas veikas nustatyta ir juridiniams asmenims.

10 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123-1, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68¹, 68² straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-07-05, Nr. 81-3959.

11 Lietuvos Respublikos Prezidento 2025 m. spalio 3 d. dekretas Nr. 1K-455 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XV-438 grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“, TAR, 2025-10-03, Nr. 16770.

12 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 199², 253², 256², 260¹, 266¹, 267², 267³, 276⁴ ir 282 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2025-12-15, Nr. 21483.

Taigi pirmiau aptarti baudžiamojo įstatymo pakeitimai ir yra šio mokslinio straipsnio objektas. Analizuojant juos, siekiama nustatyti, ar priimti sprendimai yra teisingi ir užtikrinantys darnų atitinkamų socialinių santykių teisinį reguliavimą. Siekiant šių tikslų, straipsnyje taikomi teisiniams tyrimams įprasti metodai (teisinės analizės, sisteminis, teleologinis, istorinis ir kt.).

1.2.1. Naujausi nacionalinio saugumo ir užsienio politikos interesų apsaugos baudžiamieji teisiniai sprendiniai ir jų vertinimas

Siekis užtikrinti Lietuvos nacionalinio saugumo ir užsienio politikos interesus, kurie susiję su mūsų valstybės tarptautiniais įsipareigojimais, Europos Sąjungos (toliau – ES) bendrąja užsienio ir saugumo politika, lėmė poreikį 2004 m. priimti Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymą (toliau – Tarptautinių sankcijų įstatymas), kuriame įtvirtintos pasiūlymų dėl tarptautinių sankcijų nustatymo teikimo, ribojamųjų priemonių Lietuvos Respublikos įstatymais nustatymo, Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų ir kitų tarptautinių organizacijų nustatytų sankcijų ir Lietuvos Respublikos įstatymais nustatytų ribojamųjų priemonių įgyvendinimo bendrosios sąlygos¹³. Būtent šis bendrųjų teisės normų aktas tapo priežastimi, dėl kurios Lietuvos baudžiamajame įstatyme¹⁴ atsirado nauja nusikalstama veika – tarptautinių sankcijų pažeidimas (BK 123¹ straipsnis). Neabejotina, kad šio pakeitimo būtinumas buvo akivaizdus, nes tik taip Lietuva gali efektyviai prisidėti prie taikos, stabilumo, teisės viršenybės principo užtikrinimo pasaulyje, siekio reikšmingai užtikrinti efektyvią tarptautinio terorizmo kontrolę, žmogaus teisių apsaugą, taip pat užkirsti kelią teritoriniams, etniniais ir religiniams konfliktams kitose valstybėse. Kitaip tariant, prisidėti prie šių procesų efektyvaus valdymo.

Taigi 2004 m. balandžio 27 d. įstatymu Nr. IX-2169 nustatytoje pirminėje BK 123¹ straipsnio redakcijoje baudžiamoji atsakomybė tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims buvo įtvirtinta už Lietuvos Respublikos įgyvendinamų tarptautinių sankcijų pažeidimą padarant didelę žalą Lietuvos Respublikos interesams. Nustatant atsakomybę už tarptautinių sankcijų pažeidimą, pačių tarptautinių sankcijų apibrėžtis (Tarptautinių sankcijų įstatymo 2 straipsnis) buvo susieta ne tik su atitinkamais Jungtinių Tautų ar kitų tarptautinių organizacijų sprendimais, bet ir su ES teisės aktuose nustatytais ekonominio, finansinio, politinio, susisiekimo ar visuomeniniais apribojimais ir įsipareigojimais. Kitaip tariant, tiek Tarptautinių sankcijų įstatyme, tiek baudžiamajame įstatyme atitinkami ES sprendimai buvo prilyginti tarptautinės organizacijos sprendimams, nors ES nėra tarptautinė organizacija tikrąja prasme. ES gali būti tarptautinių santykių subjektas, bet ji yra narystę ES akceptavusių Europos valstybių viršnacionalinė (supranacionalinė) organizacija.

Priimant aktualizuotus įstatymus, Lietuva dar nebuvo ES narė, tačiau tuo momentu visi Lietuvos teisės ir ES teisės derinimo darbai buvo baigti, antraip Lietuva 2004 m. gegužės 1 d.

13 Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004-04-29, Nr. 68-2369.

14 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 1 straipsnio papildymo bei Kodekso papildymo 9¹, 123¹ straipsniais ir priedu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004-04-30, Nr. 72-2492.

nebūtų tapusi ES valstybe nare ir joje nebūtų pradėjusi galioti ES teisė, kuri nėra tarptautinės teisės dalis. ES teisė yra autonominė teisinė tvarka¹⁵. Jei būtų kitaip, nebūtų buvę poreikio priimti Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymo¹⁶. Kitaip tariant, manytina, kad tiek priimant Tarptautinių sankcijų įstatymą, tiek Kodeksą papildant BK 123¹ straipsniu turėjo būti brėžiama riba tarp ištis tarptautinių sankcijų ir ES sankcijų. Deja, ši problema nebuvo išspręsta ir 2025 m. gegužės 15 d. įstatymu Nr. XV-203, kurio priėmimas buvo nulemtas Direktyvos (ES) 2024/1226, t. y. to paties ES teisės akto, kuriuo remiantis buvo daromi ir šiame straipsnyje nagrinėjami BK 123¹ straipsnio pakeitimai. Taigi nors nacionaliniai įstatymai keičiami dėl ES teisės įtakos, pati ES šio teisinio reglamentavimo prasme pripažįstama tarptautine organizacija, nors jos nustatomos sankcijos kildinamos ne iš tarptautinės teisės aktų, o iš ES teisės, kuri sukurta Europos Bendrijų steigimo sutarčių pagrindu ir reguliuoja Europos Bendrijų, jų institucijų, valstybių narių, jose esančių juridinių ir fizinių asmenų teises ir pareigas¹⁷.

Lietuvos įstatymų leidybos specifiškumas pasireiškė ir tuo, kad pirminėje Tarptautinių sankcijų įstatymo redakcijoje apibrėžiant tarptautines sankcijas tarptautinės organizacijos buvo nurodytos kaip tokios, t. y. nebuvo patikslinimo, kad mūsų valstybei ir su atitinkamais teisiniais padariniais susijusios sankcijos yra svarbios tik tuomet, jei jos kildinamos iš tos tarptautinės organizacijos, kurios valstybė narė yra Lietuva. Šis itin svarbus patikslinimas buvo padarytas tik 2023 m.¹⁸ Jei šio patikslinimo nebūtų, BK 123¹ straipsnio taikymą reikėtų susieti net ir su tokių tarptautinių sankcijų, kurios būtų kildinamos iš Lietuvos interesams priešiškų tarptautinių organizacijų sprendimų, pažeidimu.

Sugrįžtant prie 2025 m. padarytų BK 123¹ straipsnio pakeitimų analizės, pirmiausia dėmesys atkreiptinas į tai, kad poreikis keisti šio straipsnio dispozicijoje ilgus metus buvusį požymį *didelė žala Lietuvos Respublikos interesams* buvo pribrendęs jau seniai, nes tokio požymio inkriminavimas neįmanomas dėl neapibrėžtumo, o toks teisinis reglamentavimas yra neleistinas pagal Konstituciją. Ypač šis klausimas tapo aktualus dėl 2022 m. vasario 24 d. prasidėjusios ir iki šiol tebesitęsiančios Rusijos Federacijos agresijos prieš Ukrainą, nors ribojamųjų priemonių Rusijai nustatymas prasidėjo dar 2014 m., t. y. tuomet, kai Rusija aneksavo Krymą, sudėtinę Ukrainos teritorijos dalį.

Siekdamos stabdyti agresorių ir daryti jam poveikį, daugelis valstybių ir ES priėmė dar didesnę skaičių plataus masto sprendimų dėl ribojamųjų priemonių taikymo. Ribojamųjų

15 Koen Lenaerts, „The autonomy of European Union Law“, *Post AISDUE I* (2019), https://www.aisdue.eu/wp-content/uploads/2019/04/001C_Lenaerts.pdf.

16 Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004-07-17, Nr. 111-4123.

17 Armanas Abramavičius, Darius Mickevičius ir Gintaras Švedas, *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006), 12.

18 Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo Nr. IX-2160 1, 2, 5, 11, 12 straipsnių ir V skyriaus pakeitimo ir įstatymo papildymo II¹ skyriumi ir priedu įstatymas, TAR, 2023-04-05, Nr. 6472.

priemonių kaip tokių taikymo galimybė 2023 m. buvo reglamentuota ir Lietuvos teisėje – Tarptautinių sankcijų įstatyme¹⁹. Šių priemonių pažeidimas, kuris buvo siejamas ir su didelės žalos Lietuvos Respublikos interesams padarymu, nuo 2023 m. balandžio 5 d. užtraukė baudžiamąją atsakomybę pagal BK 123¹ straipsnį²⁰. Tačiau iki šiol nėra nė vienos baudžiamosios bylos, kuri būtų pasibaigusi apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu, nors apie ES sankcijų pažeidimus kalbama dažnai. Priežastis galbūt yra ir tai, kad *didelės žalos Lietuvos Respublikos interesams* požymis yra sunkiai identifikuojamas turinio aspektu, todėl negali būti pritaikomas. Taigi neabejotina, kad *didelės žalos* požymis, nors ir vertinamojo pobūdžio, vis vien yra tikslesnis, išplėtotas teismų praktikoje, todėl labiau suprantamas kaltininkui ir paprasčiau pritaikomas nustatant atsakomybę. *Didelės žalos* požymis, kaip baudžiamosios atsakomybės sąlyga, įtvirtintas ir daugelyje baudžiamojo įstatymo straipsnių (pvz., BK 195, 196, 197, 204, 229 straipsniuose), todėl tai nėra kokia nors sunkiai pritaikoma teisinio reglamentavimo naujovė.

Kita vertus, atsiribojus nuo didelės žalos Lietuvos interesams, automatiškai susiformavo BK 123¹ straipsnio vietos baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnių sistemoje problema. Taip yra dėl to, kad BK 123¹ straipsnis yra XVI skyriuje „Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai“. Šio straipsnio normos dispozicijoje nebelikus požymio *didelė žala Lietuvos Respublikos interesams*, kyla klausimas, kokios tuomet yra jo sąsajos su vadinamaisiais valstybiniais nusikaltimais, turint omenyje, kad jie skirti saugoti tokioms politinėms, ideologinėms vertybėms, kaip Lietuvos valstybės nepriklausomybė, teritorijos vientisumas ir konstitucinė santvarka. Daugiau nei akivaizdu, kad 123¹ straipsnyje aprašyta pavojinga veika niekaip nesikėsinama į šias vertybes. Tokią pačią išvadą galima buvo padaryti ir tuomet, kai dar 2004 m. buvo sprendžiamas klausimas dėl naujos nusikalstamos veikos vietos Kodekso specialiosios dalies normų sistemoje, nes baudžiamosios atsakomybės susiejimas su didele žala Lietuvos Respublikos interesams nesuteikė galimybės sankcijų pažeidimo susieti su pavojumi bent vienai BK XVI skyriaus pavadinime nurodytai ir baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis saugomai vertybei.

Manytina, kad BK 123¹ straipsnyje aprašyta pavojinga veika turi būti perkelta į kitą baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies skyrių. Atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos (ES) 2024/1226 2 konstatuojamojoje dalyje iš esmės nurodyta, jog šio ES teisės akto priėmimas paskatintas, *inter alia*, ES vertybių, saugumo, nepriklausomumo ir vientisumo apsaugos tikslo, siekiant įtvirtinti ir remti demokratiją, teisinę valstybę, žmogaus teises ir tarptautinės teisės principus, taip pat išsaugoti taiką, užtikrinti konfliktų prevenciją ir tarptautinio saugumo stiprinimą laikantis Jungtinių Tautų chartijos tikslų ir principų, galima būtų daryti išvadą, kad visais atvejais yra siekiama išsaugoti valdymo tvarką, susijusią su tarptautinių sankcijų ir ribojamųjų priemonių laikymosi užtikrinimu. Tokią nuomonę stiprina ir tai, kad 2025 m. BK 123¹ straipsnio pakeitimais

19 Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo Nr. IX-2160 1, 2, 5, 11, 12 straipsnių ir V skyriaus pakeitimo ir įstatymo papildymo II¹ skyriumi ir priedu įstatymas, TAR, 2023-04-05, Nr. 6472.

20 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123¹ straipsnio pakeitimo įstatymas, TAR, 2023-04-05, Nr. 6473.

nustatyta baudžiamoji atsakomybė ir už tarptautine sankcija ar ribojamąja priemone asmeniui nustatyto draudimo atvykti į valstybės narės teritoriją arba vykti tranzitu per valstybės narės teritoriją pažeidimą, sudarant sąlygas asmeniui atvykti į Lietuvos Respubliką arba vykti tranzitu per jos teritoriją. Šios pavojingos veikos išskyrimas akivaizdžiai siejasi su keliomis veikomis, kurių nusikalstamumas ir baudžiamumas nustatytas BK XLII skyriuje. Be to, atitinkama transformacija sudarytų prielaidas permąstyti ir BK 6 straipsnio formuluotę, nes baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytus nusikaltimus, nevertinant jų veikų abipusio baudžiamumo sąlygos kontekste ir nesiejant jų vien su nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje neturinčiais užsieniečiais, leistų plačiau pažvelgti į Lietuvos valstybės interesus, jų apsaugą, t. y. nesiejant jų tik su BK 114–128 straipsniuose aprašytomis veikomis.

Aptariamas poreikis kyla ir dėl to, kad esant dabartiniam teisiniam reglamentavimui galime susidurti su situacija, kuomet Lietuvos piliečiai ar Lietuvoje nuolat gyvenantys užsieniečiai BK 123¹ straipsnyje aprašytą pavojingą veiką padarytų būdami už Lietuvos teritorijos ribų. Šiuo atveju kaltininkų baudžiamosios atsakomybės pagrindų turėtų tapti jau BK 5 straipsnis, kurio taikymas tokiu atveju būtų susietas su veikos abipusio baudžiamumo reikalavimu (BK 8 straipsnis). Tačiau įsivaizduokime, kad veikiama tokioje vietoje, kur negalioja jokios valstybės įstatymai, arba ten, kur atitinkama veika nelaikoma nusikaltimu. Tokiu atveju BK 123¹ straipsnio taikymas taptų neįmanomas. Situacija keistųsi, jei BK 6 straipsnis būtų sukonstruotas taip, kad nebūtų susietas tik su nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje neturinčiais užsieniečiais, o į Lietuvos interesus būtų pažvelgta kur kas plačiau²¹.

Kitas svarbus BK 123¹ straipsnio pakeitimas yra susijęs su baudžiamosios atsakomybės už šio straipsnio 1 dalyje aprašytas pavojingas veikas nustatymu tais atvejais, kai jos padarytos dėl neatsargumo. Neatsargios kaltės, kuri pasireiškia nusikalstamu pasitikėjimu (BK 16 straipsnio 2 dalis) ar nusikalstamu nerūpestingumu (BK 16 straipsnio 3 dalis), formuluočių specifika yra tokia, kad ši kaltė gali būti siejama tik su materialiomis nusikalstamų veikų sudėtimis. Esant formaliai nusikalstamos veikos sudėčiai galima tik tiesioginė tyčia (BK 15 straipsnio 2 dalies 1 punktas).

Ilgą laiką BK 123¹ straipsnio dispozicijoje buvo įtvirtinta materialinė nusikalstamos veikos sudėtis, nes tiek tarptautinių sankcijų, tiek ribojančių priemonių pažeidimas buvo siejamas išskirtinai su didelės žalos padarymu. Kaip minėta, anksčiau didelė žala buvo susieta su Lietuvos interesais, o dabar baudžiamoji atsakomybė gali kilti tiesiog sukėlus didelę žalą.

Tačiau remiantis 2025 m. padarytais pakeitimais baudžiamoji atsakomybė pagal BK 123¹ straipsnį kyla ir tiems asmenims, kurie pažeisdami tarptautine sankcija ar ribojamąja priemone asmeniui nustatytą draudimą atvykti į valstybės narės teritoriją arba vykti tranzitu per ES valstybės narės teritoriją sudarė sąlygas asmeniui atvykti į Lietuvos Respubliką arba vykti tranzitu

21 Plačiau žr.: Andrius Nevera, „Standards for the Coherent Application of the Principles of Criminal Jurisdiction in Relation to Criminal Acts Committed by Lithuanian Citizens and Persons Permanently Resident in Lithuania Outside the Territory of Lithuania“, iš *Towards Coherence in Criminal Justice: Challenges, Discussions and/or Solutions*, Jolanta Zajančauskienė, Rima Ažubalytė, Oleg Fedosiuk (eds.) (Peter Lang, 2024), 125–158.

per jos teritoriją. Toks pavojingos veikos aprašymas akivaizdžiai orientuoja į tai, kad baudžiamoji atsakomybė nustatoma tik už pačią veiką (formali nusikalstamos veikos sudėtis), nepaisant to, kokius padarinius ji sukels ir ar apskritai sukels. Kitaip tariant, pavojingi padariniai į sudėtį nepatenka ir nedaro jokio poveikio kaltininko padarytos pavojingos veikos kvalifikavimui; jie gali būti tik aplinkybė, turinti įtakos bausmės skyrimui (BK 54 straipsnio 2 dalis).

Taigi akivaizdu, kad BK 123¹ straipsnio 2 dalyje nustatyta taisyklė negalės būti pritaikoma visa apimtimi. Neatsargi kaltės forma galės būti inkriminuojama tik už dalį BK 123¹ straipsnio 1 dalyje aprašytų veikų. Įdomu tai, kad panaši, o gal net ir labiau kurioziška situacija susiklostė dėl BK 281¹ straipsnio 1 dalyje aprašytų veikų kriminalizavimo, nes šios normos dispozicijoje visos aprašytos veikos yra formalios, todėl jo 2 dalyje įtvirtintas imperatyvas dėl to, kad asmuo atsako ir tais atvejais, kai numatytos veikos padarytos dėl neatsargumo, yra išvis neįgyvendinamas.

1.2.2. Baudžiamosios atsakomybės už piktnaudžiavimą švelninimas ir šio teisinio reglamentavimo baudžiamieji teisiniai padariniai

Įstatymų leidėjai dėmesio „čekiukų“ bylų problematikai skyrė netrukus po to, kai savo veiklą pradėjo 2024–2028 m. kadencijos Seimas. Pirmoji iniciatyva keisti BK buvo siejama su poreikiu tikslinti piktnaudžiavimo sudėtį, siekiant užtikrinti aiškesnį, efektyvesnį ir proporcingą baudžiamosios atsakomybės taikymą. 2025 m. sausio pradžioje pateikto įstatymo projekto aiškinamajame rašte iš esmės nurodyta, kad esamas teisinis reglamentavimas nepakankamai diferencijuoja piktnaudžiavimo atvejus, kai darant šią pavojingą veiką padaroma didelė žala arba kai siekiama asmeninės turtinės naudos. Taip pat nurodoma, kad esamas teisinis reglamentavimas neva nesudaro tinkamų sąlygų veiksmingai prevencijai, todėl teikiamas siūlymas keisti BK 68¹ straipsnį ir BK 228 straipsnį, tikintis, kad sukonkretinus atsakomybės ribas ir sankcijas viešasis sektorius bus skatinamas dirbti atsakingiau. Tokia įstatymo projektą parengusių Seimo narių pozicija buvo paremta siekiais užtikrinti proporcingumo principą, detalizuoti teismo diskrecijos ribas ir suderinti teisės normų formuluotes su BK sisteminiiais principais²².

Bet kuriam baudžiamosios teisės specialistui puikiai žinoma, kad tokio pobūdžio motyvas keisti baudžiamąjį įstatymą yra deklaratyvus. Siūlomi BK pakeitimai²³ neturi nieko bendro su baudžiamojo įstatymo principinėmis nuostatomis, kurios įtvirtintos 1 ir 2 straipsnių normose. Atvirkščiai, jie būtų išderinę BK normų sistemą, o baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą padarę sunkiai įgyvendinamą, nes būtų visiškai neaišku, kaip siūlomais MGL dydžiais reikėtų įvertinti žalą, kuri būtų padaroma, pavyzdžiui, valstybei, ES, viešajai organizacijai, *a priori* žinant, kad tokiais atvejais žala pinigais negali būti išmatuojama.

22 „Aiškinamasis raštas dėl Baudžiamojo kodekso 68¹ ir 228 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2026 m. vasario 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b6708c10d4d011ef8658d66412ddcc51?jfwid=-sgfrh19ua>.

23 „Baudžiamojo kodekso 68¹ ir 228 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, LRS, žiūrėta 2026 m. vasario 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/971ca390d4cf11ef8658d66412ddcc51?jfwid=-sgfrh19ua>.

Be to, atitinkamu projektu buvo siūloma skirti juridiniam asmeniui laisvės atėmimo iki septynerių metų bausmę, o tai visiškai nesuderinama nei su juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės nuostatomis, nei su tuo, kad laisvės atėmimas juridiniam asmeniui net negali būti paskirtas. Buvo siūlomi ir sunkiai suprantami, realiai neįgyvendinami pakeitimai dėl baudžiamosios poveikio priemonės, kuri reglamentuota BK 68¹ straipsnio (Viešųjų teisių atėmimas ar teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas) normomis. Dėl šių priežasčių įstatymo projektas, kuriame siūlomi atitinkami pakeitimai, tikrai negalėjo būti priimtas.

Greičiausiai dėl šios priežasties, taip pat reaguojant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025, 2025 m. birželio 16 d. buvo registruotas kitas įstatymo projektas, kuriuo taip pat siūlyta keisti piktnaudžiavimo straipsnį, tačiau šiuo atveju pakeitimų esmė jau kita²⁴. Šio projekto autoriai siūlė keisti ne tik baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą nustatančio BK 228 straipsnio, bet ir BK 229 straipsnio normas, kuriose įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė už tarnybos pareigų neatlikimą. Siūlomų pakeitimų esmė ta, kad baudžiamoji atsakomybė už BK 228 straipsnio 1 dalyje aprašytą veiką, taip pat už tarnybos pareigų neatlikimą (BK 229 straipsnis) būtų susieta su 400 MGL dydžio suma viršijančia turtine žala, o BK 228 straipsnio 2 dalyje baudžiamoji atsakomybė būtų nustatyta už labai didelės turtinės žalos, kuri susieta su didesne nei 900 MGL dydžio suma, padarymą. Didelės ir labai didelės turtinės žalos sąvokų išaiškinimą buvo siūloma pateikti BK 230 straipsnio 7 dalyje.

Įdomu tai, kad, priėmus tokias BK pataisas, piktnaudžiavimas, kuris padarytų labai didelę turtinę žalą, būtų baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki septynerių metų, t. y. tokia pačia bausme kaip ir BK 228 straipsnio 3 dalyje aprašyta veika – piktnaudžiavimas siekiant turtinės ar kitokios naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių. Be to, skirtingai nei aptartame pirmajame įstatymo projekte, šiame projekte pagrindinėje ir kvalifikuotoje piktnaudžiavimo sudėtyje atsiskaityta neturtinės žalos požymio. Kitaip tariant, jei piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi arba viršijant įgaliojimus būtų padaroma neturtinė žala valstybei, ES ar tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui, tuomet baudžiamoji atsakomybė nekiltų, nepaisant to, kad tokio pobūdžio veikos yra tikrai pavojingos vertybėms, kurių apsaugą garantuoja BK XXXIII skyriaus straipsnių normos.

Analizuojamo įstatymo projekto trūkumas buvo ir toks, kad BK 228 straipsnyje ketinta suformuluoti dvi kvalifikuotas sudėtis, kurios būtų baudžiamos tokiomis pačiomis bausmėmis. Tokio pobūdžio siūlymas BK pakeitimų ir papildymų istorijoje buvo pirmasis. Reikia tikėtis, kad jis bus ir paskutinis, nors įstatymų leidėjai siūlydami įvairius BK „tobulinimo“ variantus kartais demonstruoja didelį išradingumą, pavyzdžiui, jau aptartais pakeitimais, susijusiais su neatsargios kaltės nustatymu už tuos nusikaltimus, kurių sudėtys atitinkamų straipsnių dispozicijose pateiktos kaip formalios.

Galiausiai, atitinkamu įstatymo projektu buvo siūloma atsisakyti ir požymio *asmeninė*

24 „Baudžiamojo kodekso 228, 229 ir 230 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, LRS, žiūrėta 2026 m. vasario 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a5a142304aaa11f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=-sgfrh19ua>.

nauda ir taip dar labiau iškreipti atsakomybės už piktnaudžiavimą taikymą, tiksliau tariant, padarant ją neįmanomą tuo atveju, jei piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi arba viršijant įgaliojimus būtų siekiama turtinės ar kitokios naudos, nesant piktnaudžiavimo požymių. Įdomu tai, kad šis pakeitimas net nebuvo parodytas atitinkamo įstatymo projekto (Nr. XVP-106(2)) lyginamajame variante, nors pagal visas teisės aktų projektų rengimo taisykles tai turėjo būti padaryta.

Taigi, siekiant spręsti „čekiukų“ bylose įklimpusių buvusių ar esamų savivaldybių tarybų narių likimą, buvo siekiama sukurti tokį teisinį reglamentavimą, kuris ne tik iškraipytų BK normų sistemą, bet dekriminalizuotų net kelias pavojingas veikas, ypač tas, kuriomis būtų padaroma didelė neturtinė žala valstybei, ES, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui. Visiškai nepagrįstai neliktų ir asmeninės naudos požymio, kuris yra tiesiog būtinas siekiant atriboti piktnaudžiavimą nuo kyšininkavimo (BK 225 straipsnis).

Labai norėtusi tikėti, jog būtent šie argumentai lėmė tai, kad buvo apsispręsta pakeisti tik BK 228 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytas sankcijas ir sugrąžinti į gyvenimą tokią šio straipsnio redakciją, kuri galiojo, iki įsigaliojo 2011 m. birželio 21 d. priimtas įstatymas Nr. XI-1472, kuriuo ir buvo nustatytas baudžiamumas atitinkamai penkerių ir septynerių metų laisvės atėmimo bausmėmis²⁵. Vis dėlto 2025 m. rugsėjo 23 d. priimtas įstatymas Nr. XV-438 sulaukė Lietuvos Respublikos Prezidento veto. Šią valstybės vadovo konstitucinę teisę įprasminančiame dekrete nurodytas kompleksas argumentų, kurie leido jam spręsti dėl įstatymo Nr. XV-438 grąžinimo Seimui pakartotinai svarstyti. Esminiai šio sprendimo argumentai buvo tokie: įstatymas nesusiderinamas su konstitucine valstybės pareiga imtis visų įmanomų priemonių, kad būtų užkirstas kelias korupcijai ir piktnaudžiavimui valdžia valstybės tarnyboje; įstatymo projekto galutinis variantas nebuvo pateiktas įvertinti nei Seimo kanceliarijos Teisės departamentui, nei valstybės institucijoms, atsakingoms už ikiteisminių tyrimų organizavimą ir jų atlikimą; nebuvo įvertinta, ar atsakomybės už piktnaudžiavimą švelninimas nesudarys prielaidų per švelnių bausmių skyrimui, nepagrįstam atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės taikymui, ar nekils neigiamų padarinių dėl sutrumpėjusių senaties, teistumo terminų, kokią įtaką šie pakeitimai turės Lietuvos Respublikos tarptautiniam įvaizdžiui; nebuvo įvertinta, kokią poveikį įstatymas turės šiuo metu vykstantiems baudžiamiesiems procesams, todėl manytina, kad priimant įstatymą buvo pažeistas Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte įtvirtintas atvirumo ir skaidrumo principas; neigiamai vertinta, kad BK 228 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo kategorijos pakeitimas iš sunkaus į apysunkį apribojo valstybės galimybes taikyti efektyvias piktnaudžiavimo išaiškinimo priemones, kurios reglamentuotos Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme (toliau – KŽĮ) ir pripažįstamos Lietuvos Respublikos ratifikuotos Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją 50 straipsnio 1 dalyje.

25 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68¹, 68² straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-07-05, Nr. 81-3959.

Vertinant šią poziciją, galima pasakyti, kad ji gerbtina, tačiau tikrai nėra teisinga, o jei būtų pripažinta, kad ji yra teisinga, tuomet reiktų konstatuoti ir tai, kad, iki įsigaliojo 2011 m. birželio 21 d. priimtas įstatymas Nr. XI-1472, kuris ir sugriežtino baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą, tuometinės redakcijos BK 228 straipsnis buvo niekam tikęs, nes švelnesnis piktnaudžiavimo baudžiamumas nesuteikė galimybės taikyti efektyvias jo išaiškinimo priemones, neužkirto kelio korupcijai ir piktnaudžiavimui valdžia valstybės tarnyboje, nustatė nepagrįstą galimybę kaltininkus atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės, nepagrįstai nustatė mažesnius apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties ir teistumo terminus.

Įstatymo Nr. XI-1472 projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad atitinkamu projektu siekiama griežtinti viso BK XXXIII skyriaus normų sankcijas ir tai pašalins baudžiamajame įstatyme buvusią galimybę atleisti kaltininką nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 38 ar 40 straipsnius²⁶. Nurodyta ir tai, kad, pritarus siūlomoms sugriežtintoms sankcijoms, pailgėtų teistumo ir apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai, taip pat laikotarpis, kuriuo draudžiama pretenduoti į darbą valstybės tarnyboje. Taigi, gretinant šią poziciją su Respublikos Prezidento dekretu išdėstytais argumentais, galima daryti išvadą, kad valstybės vadovas palaiko griežtos baudžiamosios politikos liniją, nors pasirašydamas 2024 m. priimtus įstatymus, kuriais buvo užbaigta minėta 2023–2024 m. įgyvendinta didžiausia ir reikšmingiausia BK bendrosios ir specialiosios dalių reforma, palaikė tas pataisas, kurios susijusios su baudžiamosios atsakomybės švelninimu.

Kriminologijos moksle jau seniai nėra ginčo dėl to, kad sankcijų griežtinimas nėra efektyvi nusikalstamumo kontrolės priemonė, nes ilgainiui duoda priešingą rezultatą, nei buvo laukta²⁷. Kitaip tariant, griežtindama bausmes valstybė iš esmės šalina galimybę efektyviai veikti tam tikros srities nusikalstamumą. Nusikalstamumas kaip toks, taip pat aptariamoje srityje, veikiamas sistemiškai įgyvendinant efektyvios prevencijos požiūrį, kuris reiškia, kad būtina ieškoti konkretaus nusikalstamo reiškinių priežasčių ir kurti priemones, kurios jas naikina arba minimalizuoja. Be to, efektyvi nusikalstamumo prevencija reikalauja ne tik kompleksinio požiūrio, bet ir visų galimų prevencinės veiklos krypčių, rūšių ir priemonių kompleksinio derinimo jas įgyvendinant būdų paieškos²⁸. Manytas, kad nusikalstamumą galima veikti vien policinėmis ar baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis, yra ydingas, jis demonstruoja tik sistemos bejėgiškumą.

Negalima pritarti ir tam, kad BK 228 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo kategorijos pakeitimas iš sunkaus į apysunkį apribojo valstybės galimybes taikyti efektyvias piktnaudžiavimo

26 „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 ir 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, LRS, žiūrėta 2026 m. vasario 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.55790?jfwid=g39tg4y23>.

27 Žr., pavyzdžiui, Jurijus Bluvšteinas, *Kriminologija* (Vilnius: Pradai, 1994), 328.

28 Plačiau žr.: Gitana Jurgelaitienė, „Nusikaltimų prevencijos programos Lietuvoje veiksmingumo problemos“, *Jurisprudencija* 41, 33 (2003): 72–80.

išaiškinimo priemonės, kurios reglamentuotos KŽĮ ir pripažįstamos Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją (toliau – JT konvencija prieš korupciją) 50 straipsnio 1 dalyje²⁹. Žvelgiant į šią tarptautinės teisės akto normą, matyti, kad joje kalbama apie specialiuosius tyrimo metodus, kuriuos naudojant gauti įrodymai būtų priimtini teismui. Pagal JT konvenciją prieš korupciją specialieji tyrimo metodai yra kontroliuojamasis gabenimas, elektroninis ar kitoks sekimas ir slapta operacijos. Iš tiesų KŽĮ 2 straipsnio 8 dalyje nurodyti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai, tarp kurių įvardyti ir tokie kaip kontroliuojamasis gabenimas, sekimas, yra teisėsaugos institucijos užduotis. KŽĮ yra reglamentuotas ir techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė (10 straipsnis).

Vis dėlto ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) normos įgalina ikiteisminio tyrimo pareigūnus, įgyvendinus visas nustatytas sąlygas, vykdyti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, ją fiksuoti ir kaupti (BPK 154 straipsnis), atlikti tyrimą neatskleidžiant savo tapatybės (BPK 158 straipsnis), atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis), slapta sekti (BPK 160 straipsnis). Kitaip tariant, BPK taip pat yra numatyti neviešo pobūdžio ikiteisminio tyrimo veiksmai, kurie gali būti naudojami siekiant ištirti korupcines veikas. Taigi JT konvencijos prieš korupciją nuostatos Lietuvoje įgyvendinamos ne tik KŽĮ, bet ir nurodytomis BPK normomis. Tokios galimybės nepaneigia ir šio tarptautinės teisės akto nuostatų išsami analizė.

Nagrinėjamo klausimo kontekste svarbu tai, kad KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, jog kriminalinės žvalgybos tyrimas atliekamas, kai turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie šioje KŽĮ normoje nurodytus apysunkius nusikaltimus. Kitaip tariant, remiantis KŽĮ Lietuvoje gali būti pradėtas „ikiikiteisminis tyrimas“, nors tuo atveju, jei yra informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą bet kokią nusikalstamą veiką turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas (BPK 166–168 straipsniai). Pradėjus ikiteisminį tyrimą turėtų būti taikomos ir specifinės procesinės prievartos priemonės, kurios savo esme ir paskirtimi būtų tokios, kurios ir be „ikiikiteisminio tyrimo“ užtikrintų efektyvų nusikaltamų veikų atskleidimą. Taigi KŽĮ (anksčiau Lietuvoje galiojo Operatyvinės veiklos įstatymas) iš esmės yra sovietinis palikimas, o aptariamai BK pakeitimai, kurie po Respublikos Prezidento veto buvo pakartotinai Seimo priimti 2025 m. spalio 16 d. įstatymu Nr. XV-474, yra gera proga pradėti rimtą diskusiją dėl KŽĮ panaikinimo ir BPK normų tobulinimo. Šią būtinybę patvirtina ir tai, kad Lietuva yra bene viena paskutiniųjų ES valstybių, kurių teisėje gyvuoja tokio pobūdžio specialus įstatymas. Senosios demokratijos Europos valstybėse minėtas Lietuvos teisinis reglamentavimas įgyvendinamas per baudžiamojo proceso teisės normas. Šį kelią privalo pasirinkti ir Lietuva, jei ji iš tiesų yra teisinė valstybė ir savo teisę kuria Vakarų, o ne Rytų valstybių tradicijomis.

Įveikiant Respublikos Prezidento veto buvo priimtas ne tik įstatymas Nr. XV-474, bet ir

²⁹ Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją, *Valstybės žinios*, 2006-12-14, Nr. 136-5145.

KŽĮ 8 straipsnio pakeitimo įstatymas³⁰, nustatant, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas gali būti pradėtas ne tik dėl BK 228 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo, bet ir dėl BK 228 straipsnio 1 dalyje aprašytos pavojingos veikos. Kitaip tariant, valstybės vadovo veto laiko aspektu davė ir teigiamų rezultatų – nebeliko akcentuotos problemos, kad tam tikrą laiką dėl BK 228 straipsnyje aprašytų veikų negalės būti atliekami KŽĮ numatyti veiksmai.

Įsigaliojus įstatymui Nr. XV-474, kilo nauja nepasitenkinimo BK 228 straipsnio pakeitimais banga. Respublikos Prezidentas, komentuodamas Seimo atmetą jo veto, sakė, kad šiuo atveju pralaimėjo Lietuva, o atitinkamai balsavusiuosius „suvienijo nuodėmė“, susijusi su obuolio nuo „čekiukų“ pažinimo medžio paragavimu³¹. Seimo opozicija teigė, kad dėl įstatymo priėmimo procedūros bus kreipiamasi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą, nes jį priimant dalyvavo ir tie parlamentarai, kurie tiesiogiai susiję su „čekiukų“ bylomis³².

Įsiginčytina, kad Seimo narių, kurie susiję su „čekiukų“ bylomis, balsavimas dėl jų baudžiamąją atsakomybę ar kitaip jų teisinę padėtį švelninančių baudžiamojo įstatymo pataisų atrodo negražiai. Visgi akivaizdu, kad jų dalyvavimas balsuojant už tokias pataisas nebuvo esminis veiksnys, lėmęs tų pataisų priėmimą. Jei būtų kitaip, tuomet iš tiesų galima būtų konstatuoti Seimo statuto pažeidimą. Atsiribojus nuo šio įstatymo Nr. XV-474 priėmimo aspekto, akivaizdu, kad sprendimas švelninti baudžiamąją atsakomybę turi būti vertinamas tik pozityviai, nes iš tiesų nenutiko nieko tragiško, nors Lietuvos prokuratūros ir Specialiųjų tyrimų tarnybos atstovų komentarai tarsi orientavo į tai, kad įvyko kai kas sunkiai suprantamo ir sunkiai įgyvendinamo³³.

Tikroji situacija yra kitokia. Baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą išliko ir Dmoklo kardas nenukrito. Sumažinant sankcijas už piktnaudžiavimą, ypač už kvalifikuotą piktnaudžiavimą, baudžiamojo teisinio santykio kontekstas nesuvedamas vien į apkaltinamojo nuosprendžio priėmimą ir bausmės skyrimą. Aptariamam atveju baudžiamojo teisinio santykio ribos tampa platesnės – atsiranda galimybė spręsti klausimą ir dėl kaltininko atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės.

Žinoma, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininko nereabilituoja. Tai, kad rinkimų metu, skirtingai nei apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo atveju, kaltininkas

30 Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymas, TAR, 2025-10-17, Nr. 17376.

31 Rasa Tapinienė, „Nausėda dėl atmesto veto: juos suvienija nuodėmė, kai paragauja obuolio nuo čekučių medžio“, *LRT*, 2025 m. spalio 16 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2716565/nauseda-del-atmesto-veto-juos-suvienija-nuodeme-kai-paragauja-obuolio-nuo-cekuciu-medzio?srsltid=AfmBOorRiBpVXvniE37Eh6hsoARotl iJL1UEBGMtelDS-XjISJq7Sm>.

32 Liudmila Petrakova, „Širinskienė: opozicija dėl „čekutininkams“ aktualių BK pataisų kreipsis į KT“, *LRT*, 2025 m. spalio 17 d., https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2717313/sirinskiene-opozicija-del-cekutininkams-aktualiu-bk-pataisu-kreipsis-i-kt?srsltid=AfmBOoqSxYFB2jfGguCnPU2VxCOTJM-J-Ohx_DgHYLW22vWsxKIUlw_o; <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2749138/opozicija-del-cekutininkams-aktualiu-pataisu-kreipiasi-i-kt-surinko-reikiamus-parasus>.

33 Indrė Jurčenkaitė, „Seimas pasipriešino Nausėdai: institucijos pasisakė apie rimtas pasekmes“, *Delfi*, 2025 m. lapkričio 8 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/politics/seimas-pasipriesino-nausedai-institucijos-pasisake-apie-rimtas-pasekmes-120170502>.

neturės išviešinti savo santykio su padaryta nusikalstama veika, yra tikrai ne baudžiamosios teisės problema. Be to, atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti taikomos baudžiamojo poveikio priemonės, tarp kurių yra ir viešųjų teisių ar teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas (BK 68¹ straipsnis).

Svarbu suprasti ir tai, kad paprastai „čekiukų“ bylose asmens elgesys papildomai kvalifikuojamas pagal BK 182 straipsnio 1 dalį (Sukčiavimas) ir BK 300 straipsnio 1 dalį (Dokumento suklastojimas). Šių teisės normų dispozicijose aprašytos veikos nėra sunkūs nusikaltimai, todėl tikrai atrodė keista, kad už vertybiniu aspektu sunkesnę nusikalstamą veiką (konkrečiu atveju omenyje turimas sukčiavimas) buvo galima spręsti klausimą dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, o piktnaudžiavimo atveju – ne. Tokia situacija nebuvo teisinga.

Be to, ilgai trunkantys baudžiamieji procesai itin daug kainuoja mokesčių mokėtojams. Taigi šiuo metu bent jau atitinkamuose baudžiamuosiuose procesuose yra galimybė baudžiamojo proceso kaštus sumažinti, o teisėsaugos pajėgas nukreipti tirti kur kas pavojingesnių nusikalstamų veikų. Galiausiai manytina, kad didelės dalies „čekiukų“ baudžiamųjų bylų apskritai neturėjo būti, nes užvaldytas pinigines lėšas buvo galima išieškoti civilinės teisės priemonėmis, ypač turint omenyje tai, kad atitinkamu metu nebuvo tinkamo ir vienodo savivaldybės tarybos nario veiklai skirtų lėšų panaudojimo teisinio reglamentavimo, kuris išlaisvintų ir nuo tam tikros dalies išlaidas pateisinančių dokumentų rinkimo. Nuo 2023 m. birželio mėnesio situacija pakito, nes buvo pakeista Savivaldybių tarybos narių apmokėjimo už darbą tvarka³⁴, nustatant, kad savivaldybės tarybos nariams už darbą mokamas atlyginimas ir jiems nereikia pateisinti šiai veiklai skirtų lėšų panaudojimo.

Neabejotina, kad nagrinėjami piktnaudžiavimo teisinio reglamentavimo pokyčiai turės ir kitokį poveikį. Minėta, kad trumpėja apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas (buvo penkiolika metų, o tapo dvylika metų), kaltininką atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės nebelieka teistumo. Vis dėlto svarbiausias pokytis yra tas, kad pagal BK 3 straipsnio 2 dalį naujas teisinis reglamentavimas turės grįžtamąją galią, nes juo nustatoma švelnesnė bausmė, o tai reiškia, kad bendrąja prasme lengvina nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį. Kitaip tariant, jis turės įtakos jau vykstantiems ikiteisminiams tyrimams, teisme nagrinėjamoms byloms, taip pat tiems asmenims, kurių bylos yra išnagrinėtos, nes pasikeitus BK 228 straipsnio 2 dalyje aprašyto nusikaltimo kategorijai sutrumpėja teistumo terminas – nuo penkerių metų iki trejų. Kita vertus, tuo atveju, jei byla jau išnagrinėta ir yra pasibaigę apeliacijos bei kasacijos terminai, galimybės sugrįžti spręsti kaltininko atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės klausimo nebėra. Taigi nagrinėjami BK pakeitimai nesukūrė nieko, kas būtų sunkiai įgyvendinama ir neatitiktų pamatinių baudžiamosios teisės nuostatų.

34 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 9, 12 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2023-06-22, Nr. 12415.

1.2.3. Baudžiamosios atsakomybės už kontrabandą, akcizais apmokestinamų prekių neteisėtą disponavimą ir transporto saugumo sutrikdymą naujovės bei jų vertinimas

Paskutiniu ir ganėtinai stipriu 2025 m. įstatymų leidybos akcentu tapo baudžiamosios atsakomybės už įvairaus pobūdžio kontrabandą (BK 199, 253², 256², 260¹, 266¹, 267², 267³, 276⁴ straipsniai), akcizais apmokestinamų prekių neteisėtą disponavimą (BK 199² straipsnis) ir transporto saugumo sutrikdymą (BK 282 straipsnis) sugriežtinimas. Kaip minėta, šiuos pokyčius lėmė poreikis spręsti kontrabandinių balionų problemą, kuri susieta su neva tik nuo 2025 m. spalio mėnesio Lietuvą užplūdusiais meteorologiniais balionais, gabenančiais kontrabandines cigaretes. Tiesa, kontrabandinėms cigaretėms gabenti kartais pasitelkiami ir dronai, tačiau jų naudojimas yra brangus malonumas, todėl tokių atvejų fiksuota tik kelios dešimtys, o meteorologinių balionų panaudojimo cigarečių kontrabandai skaičius per 2025 m. spalio ir lapkričio mėnesius viršijo šešis šimtus.

Nepaisant to, kad kontrabandinių cigarečių gabenimo meteorologiniais balionais klausimas aktualizuotas tik 2025 m. spalio mėnesį, ši kontrabandininkų veikla skaičiuoja ne vienus metus. Ne vienus metus meteorologiniais balionais didžiuliai baltarusiškų cigarečių kiekiai pasiekia Lietuvą ir toliau keliauja į kitas ES šalis ar net už jos ribų. Tokios neteisėtos veiklos priežastis elementari – muitai, akcizo mokestis ir pridėtinės vertės (PVM) mokestis. Priklausomai nuo cigarečių kilmės šalies, būtent šios trys ar dvi mokestinės dedamosios ir yra ta finansinė nauda, kuri atitenka kontrabandininkams. Skaičiuojama, kad vien akcizo mokesčio praradimai Lietuvoje dėl kontrabandinių cigarečių 2025 m. sudaro virš 50 milijonų eurų³⁵. Pridėję PVM ir iš ne ES šalių (konkrečiu atveju Baltarusijos Respublikos) įvežamoms cigaretėms taikomą muito mokestį, nesunkiai apskaičiuosime, kad į kontrabandininkų kišenę nugulantis, Lietuvos biudžeto nepasiekiantys piniginiai išteklių išpūdingi.

Vertinant šią situaciją kyla klausimas, ar cigarečių kontrabandos, ypač jos gabenimo meteorologiniais balionais, problemą kaip tokią galima išspręsti arba bent jau minimalizuoti griežtinant baudžiamąją atsakomybę. Mokslo atsakymas į šį klausimą visada buvo, yra ir bus neigiamas. Šiame straipsnyje jau kalbėta apie tai, kad sankcijų griežtinimas nėra efektyvi nusikalstamumo kontrolės priemonė, nes ilgainiui duoda priešingą rezultatą, nei laukta. Kriminologai apie tai kalba nuolat. Visgi mūsų įstatymų leidėjai mano kitaip. Jie tiki, kad sugriežtinus atsakomybę už kontrabandą ir už neteisėtą disponavimą akcizais apmokestinamomis prekėmis bus suduotas didžiulis smūgis tokio pobūdžio veiklai ir meteorologinių balionų problema bus išspręsta. Jei tikėtume tokia pozicija, tai šiuo metu ir ateityje galime būti ramūs – kontrabandos gabenimo meteorologiniais balionais problema yra išspręsta, nes 2025 m. gruodžio 11 d. įstatymu Nr. XV-655 padaryti

35 Gabrielė Jankienė, „Dėl kontrabandinių cigarečių nesurenkama per 50 mln. eurų: kas gresia jas rūkantiems?“, *LRT*, 2025 m. gruodžio 14 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2771128/del-kontrabandiniu-cigareciu-nesurenkama-per-50-mln-euru-kas-gresia-jas-rukantiems>.

BK pakeitimai jau galioja. Kita vertus, turint omenyje tai, kad 2025 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 873³⁶ Lietuvoje paskelbta valstybės lygio ekstremali situacija, kurios paskelbimo priežastis yra ta pati – iš Baltarusijos teritorijos į Lietuvos Respublikos teritoriją nuolat leidžiami kontrabandą gabenantys balionai, iki šiol nėra atšaukta, peršasi išvada, jog baudžiamosios atsakomybės griežtinimas visgi nėra tinkamas vaistas nuo šios rūšies nusikalstamumo.

Tiek kontrabanda gabenant cigaretes, tiek neteisėtai disponuojant akcizais apmokestinamomis prekėmis žala daroma tokioms BK XXXI skyriaus straipsnių normoms saugomoms vertybėms, kaip ekonomika ir verslo tvarka. Tai reiškia, kad cigarečių kontrabanda buvo ir bus šešėlinio, nusikalstamo verslo rūšis, jei tai apsimoka. Todėl atrodo keistoka, kad griežtinant baudžiamąją atsakomybę ir paskelbiant valstybės lygio ekstremalią situaciją kartu didinami akcizai³⁷ ir taip dar labiau auginamas kontrabandininkų pelnas.

Didžiausią poveikį kontrabandos srautų mažinimui daro ne BK pakeitimai ar ekstremalių situacijų paskelbimas. Jau minėta, kad tik efektyvi nusikalstamumo prevencija ilgainiui duoda ne tik teigiamų, bet ir tikrų, tvarių ir ilgalaikių rezultatų. Žinoma, efektyvi ir laiku vykdoma teisėsaugos institucijų veikla taip pat yra efektyvus nusikalstamumo kontrolės veiksnys, nes ji atsakomybės neišvengiamumo principą paverčia tikrove, sudaro prielaidas efektyviai nubausti kaltininkus. Šių minčių teisingumą patvirtina ir tai, kad kitą dieną po įstatymo Nr. XV-655 įsigaliojimo Lietuvos kriminalinės policijos biuras kartu su Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokurorais, padedami rinktinės „Aras“ ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnų, pradėjo operaciją, per kurią buvo sulaikyti baltarusiškų cigarečių kontrabanda užsiimančios organizuotos grupės nariai, tarp jų – ir šiam procesui vadovavę asmenys, organizatoriai³⁸. Mažesnės apimties teisėsaugos institucijų operacijų buvo atlikta ir kiek anksčiau. Atsižvelgiant į tai, kad atsakomybę už kontrabandą ir panašias *mala prohibita* veikas griežtinantis įstatymas atgal negalioja (BK 3 straipsnio 3 dalis), visiems šiems asmenims nagrinėjami pakeitimai nebus taikomi, o tai dar kartą patvirtina, kad griežtomis sankcijomis poveikio nusikalstamumui nedaroma. Net mirties bausmė niekada neturėjo ir neturės poveikio nusikalstamumui. Jei būtų kitaip, tuomet už visas nusikalstamas veikas būtų galima nustatyti mirties bausmę ir manyti, kad toks reiškinys kaip nusikalstamumas išnyks.

Dar 2025 m. lapkritį kriminologas G. Sakalauskas nurodė, kad norint sustabdyti kontrabandą svarbu apčiuopti, kas yra jos organizatorius³⁹. Taigi minėta teisėsaugos operacija yra teisin-

36 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 873 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo ir valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo paskyrimo“, TAR, 2025-12-09, Nr. 20970.

37 Plačiau apie akcizų dydžius: <https://www.vmi.lt/evmi/akcizu-pakeitimai-nuo-2026-m>.

38 Karolina Aleknavičė, „Pradėta operacija prieš kontrabandą: sulaikytas 21 asmuo, tikslas – pričiuoti lyderius“, LRT, 2025 m. gruodžio 16 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2777166/pradeta-operacija-pries-kontrabanda-sulaikytas-21-asmuo-tikslas-priciupti-lyderius>.

39 Guoda Pečiulytė, „Kriminologas: norint kovoti su kontrabandiniais balionais, reikia nustatyti organizatorius“, LRT, 2025 m. lapkričio 25 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2756397/kriminologas-norint-kovoti-su-kontrabandiniais-balionais-reikia-nustatyti-organizatorius>.

ga teisėsaugos institucijų veiklos kryptis, kuria galima paveikti baltarusiškų cigarečių kontrabandos mastą. Neabejotina, kad dėl didžiulio šios veiklos pelningumo tokio pobūdžio kontrabanda užsiimančių organizuotų grupių ar net nusikalstamų susivienijimų tikrai yra keli. Su organizuotu nusikalstamumu susijusių grupių nustatymas neabejotinai užima daug laiko ir reikalauja nemažai pajėgų, tačiau vertinant tai, kad pasitelkiant meteorologinius balionus vykdoma cigarečių kontrabanda prasidėjo tikrai ne 2025 m. spalį, o bent prieš trejus metus ir anksčiau buvo net intensyvesnė, tokios teisėsaugos institucijų operacijos turėjo būti ankstesnės ir taip pat intensyvesnės. Kita vertus, nereikėtų tikėtis, kad organizuotų grupių cigarečių kontrabandos veikla sustos. Kaip minėta, tokia veikla bus vykdoma tol, kol apsimokės, ir tai dar kartą patvirtina, jog nusikalstamumą galima kontroliuoti tik naudojant efektyvias prevencines priemones ir efektyvinant teisėsaugos institucijų darbą.

Nepaisant to, kad nagrinėjamų BK pakeitimų poreikis buvo motyvuojamas kontrabandinų balionų, kurie į Lietuvą gabena baltarusiškas cigaretes, antplūdžiu, naujomis normomis, kuriose nustatyta griežtesnė atsakomybė tuo atveju, jei kontrabandos gabenimas sukėlė realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdė saugų transporto eismą, arba padarė didelę turtinę žalą, buvo papildyti ne tik BK 199 ir 199² straipsniai, bet ir kiti už įvairių specialių daiktų kontrabandą atsakomybę numatantys straipsniai: 253² (šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų medžiagų ar strategiinių prekių kontrabanda), 256² (branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų arba kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių kontrabanda), 260¹ (narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda), 266¹ (pirmos kategorijos narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrabanda), 267² (stipriai veikiančių, nuodingųjų ar cheminių medžiagų kontrabanda), 267³ (biologinių medžiagų, mikroorganizmų ar toksinų kontrabanda) ir 276⁴ (Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytų medžiagų kontrabanda). Taigi matome, kad šie BK pokyčiai neturi jokio realaus pagrindimo ir tai dar kartą įrodo, kad Lietuvoje tęsiasi chaotiška, sunkiai prognozuojama ir paini baudžiamųjų įstatymų leidyba. Šią išvadą patvirtina ir konkrečiose normose užkoduoto kaltės turinio formuluočių, pagal kurias kiekvienas atitinkamą nusikaltimą darantis asmuo turės numatyti, kad konkrečių daiktų kontrabanda sukels realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdys saugų transporto eismą, arba padarys didelę turtinę žalą, ir norės, kad tokia žala būtų padaryta (BK 15 straipsnio 2 dalies 2 punktas) arba, nors ir nenorės tokių padarinių, sąmoningai leis kuriam nors vienam ar keliems padariniams atsirasti (BK 15 straipsnio 3 dalis). Manytina, jog tokio turinio kaltę įrodyti bus itin sudėtinga, greičiau – neįmanoma, nes atitinkamų normų formuluočių labiau orientuotos į tai, kad naujai prie kontrabandos prijungti padariniai yra daugiau neatsargios kaltės kontekstas, o neatsargumas tokiais atvejais nėra galimas.

Dar įdomiau atrodo padarinių (sukėlimas realios grėsmės žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdymas saugaus transporto eismo, arba padarymas didelės turtinės žalos) prijungimas prie BK 199² straipsnio normose

aprašytos veikos – akcizais apmokestinamų prekių įgijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, naudojimo ar realizavimo pažeidžiant nustatytą tvarką, turint omenyje tai, kad baudžiamoji atsakomybė šio straipsnio 1–3 dalyse diferencijuojama pagal atitinkamų prekių vertę. Net ir logiškai modeliuojant, sunku įsivaizduoti, kaip galima neteisėtai laikyti akcizais apmokestinamas prekes ir tokiu poelgiu sukelti ne bet kokią, o realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdyti saugaus transporto eismą, arba padaryti didelę turtinę žalą.

Be to, nauja BK 199² straipsnio 4 dalies konstrukcija, kuomet nėra jokios sąsajos su akcizais apmokestinamų prekių verte, reiškia, kad vieno akcizais apmokestinamos prekės vieneto įgijimas, laikymas, gabenimas, siuntimas, naudojimas ar realizavimas baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki aštuonerių metų. Kitaip tariant, toks teisinis reglamentavimas yra ne tik neaiškus, bet ir lemia laisvės atėmimo bausmės paskyrimą ir realų jos vykdymą. Tokiu atveju belieka tikėtis, kad teismai supras tokio teisinio reglamentavimo ydingumą ir ims plačiai taikyti BK 54 straipsnio 3 dalį, kuri suteikia galimybę paskirti švelnesnę bausmę tuo atveju, jei straipsnio sankcijoje numatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui, arba visiškai ar iš dalies atidėti paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą, jei jos vykdymas aiškiai prieštarautų teisingumo principui. Žinoma, būtų gerai, kad pirmos tokios bylos atveju būtų kreiptasi į Konstitucinį Teismą, siekiant patikrinti atitinkamos normos atitiktį Konstitucijai.

Kitos BK naujovės yra susijusios su BK 282 straipsniu. Iki 2025 m. gruodžio 14 d. galiojusioje šio straipsnio redakcijoje buvo nustatyta baudžiamoji atsakomybė ir galimybė skirti areštą arba laisvės atėmimą iki penkerių metų tik tam, kas nevairuodamas transporto priemonės pažeidė transporto eismo tvarkos ar saugumo taisykles ir dėl to žuvo žmogus arba buvo sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata. 2025 m. gruodžio 11 d. įstatyme Nr. XV-655 baudžiamoji atsakomybė už šią neatsargią veiką išliko. Tačiau BK 282 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse baudžiamoji atsakomybė nustatyta ir už neteisėtą panaudojimą valdomo ar nevaldomo objekto, judančio oru, žeme ar vandeniui, jei tai galėjo sukelti ar sukėlė skirtingo pavojaus padarinius.

Tuo atveju, jei asmeniui neteisėtai panaudojus valdomą ar nevaldomą objektą, judantį oru, žeme ar vandeniui, įrodoma tokio poelgio reali grėsmė žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai, arba tuo atveju, jei buvo sutrikdytas saugus transporto eismas arba padaryta didelė turtinė žala, nustatytas baudžiamumas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų. Jei darant nurodytą veiką buvo sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata arba buvo padaryta labai didelė turtinė žala, arba atsirado kitokių sunkių padarinių, tuomet kaltininkui galės būti skiriamas laisvės atėmimas nuo trejų iki dešimties metų. Taigi konkrečiu atveju susiduriame su dar vienu nauju sunkiu nusikaltimu, o svarbiausia – su jo sukeliamais pirmiau aptartais negatyviais bausmės skyrimo ar jos vykdymo teisiniais padariniais. Dar griežtesnė baudžiamoji atsakomybė kyla tam, kas neteisėtai panaudojo valdomą ar nevaldomą objektą, judantį oru, žeme ar vandeniui, jei dėl to žuvo žmogus. Šios nusikalstamos veikos baudžiamumas susietas su laisvės atėmimu nuo aštuonerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos.

Vienas įdomiausių aspektų, taip pat susijęs su BK 282 straipsnio naujovėmis, yra tas, kad už visas šias tris nusikalstamas veikas baudžiamumas galimas tik esant tyčinei kaltės formai. Kitaip tariant, 282 straipsnio 1 dalyje suformuluota tik neatsargaus nusikaltimo sudėtis, o 2, 3 ir 4 dalyse – tik tyčinių nusikaltimų sudėtys, nors, modeliuodami įvairius galimus kaltės turinius, matysime, kad tokios nusikalstamos veikos galėtų būti padaromos ir esant neatsargumui, o gal net ir vien dėl neatsargumo. Vis dėlto įstatymų leidėjai nusprendė kitaip ir tokiu sprendimu sukūrė visiškai naują BK straipsnių normų formulavimo modelį, kuriame šalia pirmoje dalyje aprašytos neatsargios nusikalstamos veikos kvalifikuotose sudėtyse formuluojami išskirtinai tyčiniai nusikaltimai.

Ši naujovė lėmė ir tai, kad BK 282 straipsnio 1 dalyje aprašytą neatsargią nusikalstamą veiką padaręs fizinis asmuo galės būti baudžiamas tam tikra prasme griežčiau nei šio straipsnio 2 dalyje aprašytą tyčinį nusikaltimą padaręs asmuo. Ši išvada daroma dėl to, kad pirmu atveju nustatytas baudžiamumas areštu arba laisvės atėmimu iki penkerių metų, o antruoju – bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

Įstatymų leidybos paradoksai dar labiau išryškėja bandant aiškintis BK 282 straipsnio 3 ir 4 dalyse aprašytų tyčinių nusikaltimų santykį su sunkiu sveikatos sutrikdymu (BK 135 straipsnis) ar nužudymu (BK 129 straipsnis). Sunkus sveikatos sutrikdymas ir nužudymas taip pat yra tyčiniai nusikaltimai, kuriuos formuluojant pavojingos veikos požymis nėra detalizuojamas, o tai reiškia, kad ji gali būti bet kokia. Baudžiamosios atsakomybės aspektu svarbu konstatuoti tik tai, kad kaltininkas, suprasdamas savo veikos nusikalstamą pobūdį ir numatydamas atitinkamus padarinius, siekė atimti kitam žmogui gyvybę ar sunkiai sutrikdyti jam sveikatą (tiesioginė tyčia), o jei to nesiekė, tai sąmoningai leido atitinkamiems padariniams atsirasti (netiesioginė tyčia).

Tiesioginės tyčios (BK 15 straipsnio 1 dalies 2 punktas) ar netiesioginės tyčios (BK 15 straipsnio 2 dalis) apibrėžtyse numatytas kaltės turinys turės būti nustatytas ir tuo atveju, jei bus norima inkriminuoti BK 282 straipsnio 3 ir 4 dalyse aprašytus tyčinius nusikaltimus. Taigi, kur yra ta būtina šiuo metu skirtingo teisinio reglamentavimo takoskyra? Akivaizdu, kad jos nėra, nors, logiškai mąstant, turėtų būti, nes tiek BK 282 straipsnio 3 ir 4 dalyse, tiek jo 2 dalyje aprašytos pavojingos veikos turėtų būti baudžiamos ir tuo atveju, jei jos padaromos dėl neatsargumo. Į tai orientuoja ir kitas naujų sudėčių elementas – požymio *neteisėtumas* buvimas, kuris pavojingos veikos pažinimo tikslu įstatymo taikytoją nukreipia į tam tikrų taisyklių aiškinimąsi. Taigi tik esant neatsargumo galimybei būtų logiška baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą panaudojimą valdomo ar nevaldomo objekto, judančio oru, žeme ar vandenyje, jei toks elgesys gali sukelti ar sukelia atitinkamus padarinius, reglamentuoti BK XXXIX skyriaus normomis. Vis dėlto tokiu atveju turėtų būti formuluojamas naujas BK straipsnis, o ne intervjuojama į logišką ir suprantamą iki nagrinėjamų pakeitimų galiojusią BK 282 straipsnio formulotę.

Galiausiai akcentuotina, kad BK 282 straipsnio 2 dalyje pateiktas ir šio straipsnio 3 ir 4 dalims aktualus pavojingos veikos aprašymas taip pat yra labai painus, nesuprantamas. Į šią problemą dėmesį buvo atkreipęs ir Seimo Teisės departamentas, tačiau siūlymas pateikti valdomo

ar nevaldomo objekto, judančio oru, žeme ar vandeniui, apibrėžti buvo atmestas, motyvuojant tuo, kad tai padarius Lietuvai priešiški režimai galėtų taikyti ir kitokius hibridinių atakų modelius, trikdančius Lietuvos transporto sistemos veiklą ar keliančius grėsmę kritinei infrastruktūrai arba kitiems nacionalinio saugumo interesams⁴⁰. Be to, buvo paminėta, kad teismai, praktiškai taikydami BK 282 straipsnio 2 dalį, jau greitai laiku nustatys šių požymių sampratą. Galima teigti, kad tokia argumentacija yra populistinio pobūdžio, nes teismai vargu ar greitai susidurs su tokio pobūdžio bylų nagrinėjimu. Todėl neaiškus ir sunkiai su Konstitucija suderinamas teisinis reglamentavimas galios dar ilgai.

Išvados

1. Poreikis tobulinti atsakomybę už tarptautinių sankcijų pažeidimą (BK 123¹ straipsnis) buvo akivaizdus. 2025 m. atlikti šio straipsnio normų pakeitimai išsprendė požymio *didelė žala Lietuvos Respublikos interesams* problemą, pašalino per siauro pavojingų veikų spektro problemą, tačiau įnešė ir tokių naujovių, kurios iškreipia pavojingos veikos nusikalstamumo vertinimą neatsargios kaltės formuluotės kontekste ir įpareigoja svarstyti atitinkamo straipsnio vietos Kodekso specialiosios dalies normų sistemoje klausimą, nes naujasis teisinis reglamentavimas neturi nieko bendro su BK XVI skyriaus vertybėmis. Be to, naujausi pakeitimai pratęsė 2019 m. startavusio praktikoje neįgyvendinamo teisinio reglamentavimo tradiciją, kuomet neatsargi kaltė susiejama su formalia nusikalstama veikos sudėtimi, nors baudžiamojo įstatymo bendrojoje normoje esančiose nusikalstamo pasitikėjimo ir nusikalstamo nerūpestingumo apibrėžtyse to nenumatoma.
2. Prezidento veto sulaukęs ir iki šiol aštrių diskusijų objektu esantis įstatymas, kuris sušvelnino baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą, visiškai pagrįstai suteikė galimybę išplėsti baudžiamojo teisinio santykio ribas, baudžiamąją atsakomybę padarė adekvatesnę ir teisingesnę. Naujasis teisinis reglamentavimas reabilitavo iki 2011 m. vasaros pabaigos galiojusį teisinį reguliavimą, kuris buvo pakeistas remiantis visiškai populistiniais argumentais, paneigusiais ir baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* teisės statusą. Manytina, kad tiek Prezidento veto, tiek dėl švelnesnio piktnaudžiavimo baudžiamumo kilusios diskusijos bus geras pagrindas inicijuoti diskusijas dėl kriminalinės žvalgybos supaprastinimo, nes Lietuva išlieka paskutiniu bastionu, kur galioja „ikiikiteisminį tyrimą“ reglamentuojantis teisės aktas.
3. 2025 m. įstatymų leidėjų reakcija į cigarečių kontrabandos gabenimą meteorologiniais balionais nėra tinkama. Baudžiamosios atsakomybės griežtinimas už visų rūšių kontrabandą ir už neteisėtą disponavimą akcizais apmokestinamomis prekėmis ne tik nėra tinkamai motyvuotas, bet ir sukuria iliuziją, kad nusikalstamumą galima kontroliuoti baudžiamuoju įstatymu. Be to, naujųjų normų formuluotės nepagrįstai plečia ir sunkių ar net labai sunkių

40 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 199², 253², 256², 260¹, 266¹, 267², 267³, 276⁴ ir 282 straipsnių pakeitimo įstatymas, *supra note*, 12.

nusikaltimų sąrašus ir kriminalizuoja atitinkamo pavojingumo nesiekiančius žmonių poelgius. Galiausiai naujosiose normose numatytas ir sunkiai nustatomas kaltės turinys, jos sukuria prielaidas teismams plėsti BK 54 straipsnio 3 dalies taikymo atvejus, nors anksčiau toks poreikis neegzistavo.

4. Griežtinant baudžiamąją atsakomybę už transporto saugumo sutrikdymą (BK 282 straipsnis) įtvirtintas visiškai naujas BK straipsnio normų formulavimo modelis, kuomet kvalifikuotos sudėtyje kuriamos tyčinės kaltės, o pagrindinė sudėtis – išskirtinai neatsargios kaltės pagrindu. Naujųjų kvalifikuotų sudėčių analizė orientuoja ir į tai, kad atitinkamose normose aprašyti nusikaltimai turėtų būti susieti ir su neatsargia kalte, nes priešingu atveju juos sudėtinga atskirti nuo sunkaus sveikatos sutrikdymo ar net nužudymo. Naujasis teisinis reglamentavimas vertintinas neigiamai dėl to, kad už tyčinį nusikaltimą (BK 282 straipsnio 2 dalis) nustatoma švelnesnė sankcija nei už 282 straipsnio 1 dalyje aprašytą neatsargų nusikaltimą, nepateikiamos naujai nustatytų, plačiai interpretuotinų sąvokų apibrėžtys, nors Konstitucija draudžia tokio pobūdžio teisinį reguliavimą.

Amendments to the Criminal Code in 2025 and their Assessment

Mykolas Romeris University Law School
Institute of Criminal Law and Procedure

Prof. dr. Andrius Nevera

E-mail: anevera@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-25-01-02

Summary. *This article analyses the amendments to the Criminal Code of the Republic of Lithuania (hereinafter referred to as the CC, Code, criminal law) that were made in 2025. Compared to 2024, there was not much legislative activity in the field of substantive criminal law in Lithuania during the period under review. Criminal law was amended only three times.*

The first amendment relates to Article 123-1 of the CC (Violation of international sanctions or restrictive measures established by the laws of the Republic of Lithuania) and the appendix to the Code. This amendment was prompted by the intention to properly transpose Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offenses and sanctions for violations of Union restrictive measures, amending Directive (EU) 2018/1673 (hereinafter referred to as Directive (EU) 2024/1226) into Lithuanian national law.

The second amendment mitigates criminal liability for dangerous acts criminalized under Article 228 of the Criminal Code (Abuse of Office). Although the need for such an amendment was based on the intention to ensure clearer, more effective, and more proportionate application of liability for abuse, the main reason for it was the intention to reduce the liability of persons involved in so-called “expenses’ receipt” cases.

The third amendment strengthens responsibility for various types of smuggling (Articles 199, 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2, 267-3, 276-4), Deceit of Customs (Article 199-2 of the Criminal Code) and transport safety disruption (Article 282 of the Criminal Code). Although the laws implementing the updated amendments to the Criminal Code are not extensive, there is a need to examine them in detail. This is particularly relevant when assessing the transformations undergone by the draft law, which sought to address the fate of persons involved in “expenses’ receipt” cases on a much broader scale. In addition, the law aimed at mitigating the sanctions under Article 228 of the Criminal Code that came into force only after repeated consideration and adoption, because the President of the Republic of Lithuania, pursuant to Article 71(1) of the Constitution of the Republic of Lithuania, returned the adopted law for reconsideration. This is an extremely rare legislative context. In addition, the mitigation of criminal responsibility for abuse of office was not only vetoed by the President of the Republic, but also widely discussed in society, and an initiative was launched to refer the matter to the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, therefore, these aspects further reinforce the need for a detailed analysis of the relevant amendments by the Constitutional Court. The article takes a positive view of the mitigation of criminal responsibility for abuse, especially in cases where the actions of the perpetrators are assessed by incriminating a qualified composition.

The law enacting the updated amendments complies with the provisions of Article 3(2) of the Criminal Code, therefore it has retroactive effect and thus opens up the possibility of dealing with the responsibility of persons involved in “expenses’ receipt” cases in a much more rational and economical manner. From a scientific point of view, it is important to examine the innovations in the Criminal Code that are related to the tightening of criminal liability for smuggling, illegal possession of excise goods, and disruption of transport safety, also highlights the need to examine the relevant innovations in the Criminal Code in more detail. These amendments to the criminal law also deserve special attention, as they aim to address the problem of cigarette smuggling by weather balloons, and to respond strictly to hybrid attacks by regimes hostile to Lithuania, which disrupt the operations of Vilnius Airport and cause significant inconvenience to thousands of people. However, the author is deeply convinced that tightening responsibility alone has never had a positive effect on crime, and therefore these amendments will meet the same fate. In addition, the article also takes a critical view of specific structural innovations in the norms, which were not included in the previous version of the criminal law and which, when applied, will have negative legal consequences that may even determine the transformation of the relevant provisions into ones that will be difficult or impossible to apply in practice.

Although the amendments to the Code relating to the improvement of criminal responsibility for violations of international sanctions or restrictive measures established by the laws of the Republic of Lithuania are of a stricter nature, their necessity is obvious. On the other hand, the article is critical of the fact that the tightening of criminal responsibility for dangerous acts described in Article 123-1(1) of the Criminal Code is being carried out only by implementing the provisions of Directive (EU) 2024/1226, rather than independently identifying the relevant and long-established need. The determination of negligent guilt for an act defined in Article 123-1(1) of the Criminal Code is also viewed critically, as the general part of the Code does not provide for such a concept of negligence.

Keywords: *International sanctions, restrictive measures, Directive, negligence, abuse of office, “expenses’ receipt” cases, veto right, criminal intelligence, meteorological balloons, smuggling, deceit of customs, transport security, hybrid attack, controlled or uncontrolled object.*

LIETUVOS TEISĖ

2025

Esminiai pokyčiai

Mykolo Romerio
universitetas

Redaktoriai:

Prof. dr. Lyra Jakulevičienė, Prof. dr. Vytautas Sinkevičius

Vykdančioji redaktorė

Dr. Kristina Kenstavičienė

Redakcinės kolegijos nariai:

Prof. dr. Virginijus Bitė

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas)

Prof. dr. Saulius Katuoka

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos

Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas)

Prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso institutas)

Doc. dr. Juozas Valčiukas

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas)

Recenzantai:

Prof. dr. Skirgailė Žalimienė (Vilniaus universitetas)

Juta Večerskytė-Brosel (Mykolo Romerio universitetas)

ISSN 2669-137X (spausdintas)

ISSN 2669-1388 (internete)

DOI: 10.13165/LT-25-01

© Autorių kolektyvas, 2025

© Mykolo Romerio universitetas, 2025